

CAMPANIA LUI BUREBISTA DIN ANUL 60 A. CHR. ÎMPOTRIVA CELȚILOR. SCURTE CONSIDERAȚII DE ORDIN MILITAR

Col. (r) dr. Valentin Marin*

Cuvinte cheie: Burebista, Critasiros, Acornion, Caesar, Pompey, Dunărea Inferioară, apărare, ofensivă, teatrul de acțiune militară, Geți, Dacii, Celții (Scordiscii, Boii, Taurscii).

Keywords: Burebista, Critasiros, Acornion, Caesar, Pompey, Inferior Danube, defense, offensive, theater of military action, Getae, Dacians, Celts (Scordisci, Boii, Taurisci).

Abstarct:

Burebista (around 82-44 B.C.) – „a Getic man”, according to the ancient author Strabo, has been an impressive political and military personality of the region comprised between the Carpathians and the Danube and a contemporary to Caesar and Pompey.

In the vision of Burebista, the offensive actions constituted an important factor in achieving a “great dominion”, geographically centered on the Inferior Danube and an adjacent area through the liberation of the territories temporary occupied by the Celts, the Scythes and the Bastarns. To this purpose, force groups have been formed relative to the organization and the available military technique of the hypothetical adversary, as well as to the necessities of each military action theater. Based on historical written information, the author of the present study, is attempting the reconstruction of the Burebista’s army’s action direction, considering the fact that Burebista led two campaigns against the Celts (the first one – against the Scordisci tribe and the second one against the Boii and the Taurisci tribes), as well as a campaign against the Greek poleis of the Pontus Euxinos shores (Olbia, Tyras, Histria, Tomis, Callatis, Dionysopolis, Odessos, Messambria and Apollonia), the last one developing on two military action theaters. The author is consequently presenting the differentiated, nuanced and complicated attitude of Burebista towards the Pontic fortresses, in the way that the military leader had no reason to destroy the Greek polis of Histria. He is also presenting the hypothesis of an itinerant capital, that moved according to the different stages of Burebista’s great dominion achievement, (Argedava (in the Dobrudja area) – Popești (on Argeș River) – Costești (the “Cetățuie” spot), the inner Carpathian area – Zargidava (Moldavia).

The defensive preparation played an important role in Burebista’s vision, during his leadership being initiated a trully strategical system based on the use of the landscape’s military advantages as well as on the construction of a diversified fortification subsystem, based on the evaluation of the most probable offensive direction of an eventual military aggression.

Cea mai amplă invazie petrecută în spațiul Dunării de Jos în secolele III - II a. Chr. a fost fără îndoială aceea a triburilor celtice¹. Din ținuturile lor inițiale de locuire - cursurile superioare ale Rinului și Dunării -, acestea s-au extins în toate direcțiile începând din secolul al IV-lea a. Chr. și până la începutul secolului al III-lea a. Chr., când expansiunea lor a atins punctul culminant. Triburile și uniunile de triburi celtice au reușit să invadeze un teritoriu imens, din insulele britanice până în Asia Mică. De atacurile lor nu a fost scutită nici lumea mediteraneană; în anul 387 a. Chr. Roma a fost prădată, iar un secol mai târziu (278 a. Chr.) aceeași soartă au avut-o sanctuarele de la Delphi².

Pătrunderea celților în spațiul Dunării de Jos a avut loc pe mai multe direcții, simultan sau consecutiv și cu intensități diferite. Astfel, grupuri importante, venite dinspre centrul Europei, au invadat în cea de-a doua jumătate a secolului al IV-lea a. Chr. zonele de câmpie dintre Tisa și Carpații Apuseni, scurgându-se apoi prin văile Mureșului și Someșului în spațiul intracarpatic, unde au ocupat terenuri mai fertile³. Este posibil ca celții pătrunși aici să fi aparținut puternicului grup tribal al anarților, așa cum rezultă din unele texte antice mai târzii⁴. Alte grupuri au înaintat dinpre sud, din Peninsula Balcanică⁵.

În momentul invaziei lor pe teritoriile geto-dace amintite mai sus celții se aflau la apogeul democrației militare. Buni agricultori, crescători de vite și meșteșugari - Cultura La Tène celtică a influențat, în unele cazuri puternic zone întinse

* secretar al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române; secretar de redacție al revistei NOEMA a Academiei Române; redactor șef al revistei STUDII ȘI COMUNICĂRI a DIS/CRIFST al Academiei Române.

¹ Referitor la invazia celtică: **Berciu, D.**, *Lumea celților*, București, 1970, p. 169 - 171; **Farrer R.**, *Keltische Numismatik der Rhein und Donaulande*, Strassburg, 1908; **Hubert, H.**, *Les Celtes depuis l'époque de la Tene*, Paris, 1932; *Idem*, *Celții și civilizația celtică*, București, 1983; **Zirra, V.**, *Un cimitir celtic în nord-vestul României*, Ciumești, I, București, 1967; *Idem*, *Les Celtes dans le Nord-Ouest de la Transilvanie*, în Actes VII, vol. II, Praga, 1971; *Idem*, *Noi necropole celtice în nord-vestul României*, în St. Com. Satu Mare, 2, 1972, p. 151-205; *Idem*, *Aspects of the Relation between Dacians and Celts in Transylvania (4th - 2nd Centuries B.C.)*, în *Relations between the Autochthonous Population and the Migratory Population of the Territory of Romania*, București, 1975, p. 25-34; *Idem*, *Locuiri din a doua epocă a fierului în nord-vestul României. (Așezarea contemporană cimitirului La Tene de la Ciumești și habitatul indigen de la Berea, jud Satu Mare)*, în St. Com. Satu Mare, 4, 1980, p. 39-84; **Crișan, I. H.**, *Necropola celtică de la Apahida (jud. Cluj, sec. III - II î.e.n.)*, în AMN, 8, 1971, p. 37-70; *Idem*, *În legătură cu datarea necropolei celtice de la Ciumești*, în Marmăția, 2, 1971, p. 55-92; *Idem*, *Contribuții la problema celților din Transilvania*, în SCIV, 22, 1971, 2, p. 149-164; *Idem*, *Așa-numitul mormânt de la Silivaș și problema celui mai vechi grup celtic din Transilvania*, în Sargeția, 10, 1973, p. 45-78.

² **Berciu, D.**, *Op. cit.* p. 169-171; **Drimba, O.**, *Istoria culturii și civilizației*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, vol. II, 1987, p. 22.

³ **Nestor, I.**, *A propos de l'invasion celtique en Transylvanie*, în Dacia, 9-10, 1941-1944, p. 547-549; **Popescu, D.**, *Celții în Transilvania*, în Transilvania, 75, 1944, p. 639-666; **Russu, M.**, **Bandula, O.**, *Mormântul unei căpetenii celtice de la Ciumești*, Baia Mare, 1970; **Zirra, V.**, *Les Celtes dans le Nord-Ouest de la Transilvanie*, în Actes VII, vol. II, Praga, 1971; *Idem*, *Noi necropole celtice în nord-vestul României*, în St. Com. Satu Mare, 2, 1972, p. 151-205.

⁴ **Ptolemeu**, *Geographia*, III, 8, 3.

⁵ **Nicolăescu-Plopșor, C. S.**, *Antiquités celtique en Oltenie. Répertoire*, în "Dacia", 11-12, 1948.

pe continentul european -, ei erau, totodată, excelenți luptători. Armamentul lor, îndeobște din fier, era foarte variat și caracteristic acestei populații războinice⁶.

În prima fază, invaziile celților aveau un caracter extrem de distrugător. Deși adeseori erau inferiori din punct de vedere numeric populațiilor autohtone, ei reușeau să le înfrângă prin atacuri fulgerătoare, soldate cu masacre, jafuri și devastări ce aveau și un puternic impact psihologic asupra adversarilor potențiali. „*Ei sunt un neam de oameni aspri, îndrăzneți și războinici, care au trecut peste culmile nepătrunse ale Alpilor și prin locuri inaccesibile din pricina frigului/... / Însuși numele de galli inspira atâta groază încât chiar regii care nu erau atacați de ei le cumpărau pacea, din proprie inițiativă, cu un preț foarte mare*”⁷. Ulterior, atunci când se fixau mai îndelung pe anumite teritorii, celții începeau să dezvolte relații mai pașnice cu autohtonii, cărora le impuneau plata unui tribut dar și alte obligații de ordin economic și politic.

O desfășurare asemănătoare au avut invaziile celților și în teritoriile intracarpatiche. Violența pătrunderii lor este atestată arheologic, pe de o parte, de distrugerea așezărilor în care populația locală li s-a opus, iar pe de altă parte, de mormintele de luptători celți descoperite până acum, ceea ce demonstrează că relațiile cu populația autohtonă nu au avut în nici un caz un caracter pașnic. Mai frecvent, în inventarul mormintelor apar vârfurile de lance, săbiile și cuțitele de luptă - la Aiud, Heria, Silivaș (jud. Alba), Apahida, Sic (jud. Cluj), Arad, Pecica (jud. Arad), Moșna (jud. Sibiu), Brad, Papiu Ilarian (jud. Mureș), Ciumești, Pișcolț (jud. Satu Mare), Sîntandrei, Sîntion (jud. Bihor) și altele. Nu lipsesc însă nici coifurile (Aiud, Silivaș, Apahida, Ciumești, Hațeg, Ocna Sibiului), zalele și cnemidele (Ciumești), zăbalele, carele de luptă, pumnalele etc.⁸.

Celții - înzestrarea și modul de luptă al războinicilor

Informațiile pe care le prezintă Diodor din Sicilia despre armamentul și echipamentul celților sunt detaliate și precise⁹. „*Scuturi înalte cât un om și care sunt pictate în tot felul*”, sau sunt „*împodobite cu reliefuri din bronz, reprezentând animale*”; de asemenea, ciudate „*coifuri de metal cu mari proeminențe/.../ La unele coifuri sunt fixate coarne, la altele - capete - în relief - de păsări sau de dobitoace*”. Mai departe: „*Mulți își acoperă pieptul cu zale de fier. Alții, drept platoșă au doar pielea lor și se luptă goi/.../ au săbii foarte lungi care atârnă de lanțuri de fier sau de*

⁶ Printre altele, în dotarea luptătorilor intrau: o spadă din fier cu două tășuri; o lance lungă de fier; așa numitul cuțit de lovit - un cuțit greu ce se folosea în lupte. Iscușiți în lupta călare, celții au folosit de timpuriu zăbalele și pintenii, iar carele de luptă au fost întrebuințate până în perioadele târzii ale prezenței lor în centrul și sud-estul Europei. Ca mijloace de apărare ei au utilizat coifurile (adeseori ornate cu motive specifice), cămășile de zale și scuturile.

⁷ Pompeius, Trogus, XXIV, 4, 4-7.

⁸ Din bibliografia referitoare la celți, inclusiv la armamentul acestora descoperit în spațiul carpato-danubian, pe lângă lucrările citate, vezi și: **Chidioșan, N., Ignat, D., Cimitirul celtic de la Tărian**, în SCIV, 23, nr. 4, 1972; **Crișan, I. H., În legătură cu datarea necropolei celtice de la Ciumești**, în Marmăția, 2, 1971, p. 55-92; *Idem, Contribuții la problema celților din Transilvania*, în SCIV, 22, 1971, 2, p. 149-164, *Idem, Așa-numitul mormânt de la Silivaș și problema celui mai vechi grup celtic din Transilvania*, în Sargeția, 10, 1973, p. 45-78.

⁹ **Drimba, O., Op. cit.**, p. 25-29.

bronz/.../ Aruncă sulițe al căror fier e lung de un cot, iar lemnul și mai lung/.../ Aceste sulițe sunt când drepte, când răsucite pe întreaga lor lungime/.../ pentru ca omul, atunci când lovește cu sulița, nu numai să taie carnea, dar o și sfășie¹⁰.

Tot de la Diodor din Sicilia aflăm și unele detalii privind modul de luptă al celților chiar dacă uneori, acest autor antic nu rezistă tentației anecdoticului sau senzaționalului. Fortificațiile erau atacate cu ajutorul scârilor din lemn. În atac, luptătorii înaintau unul lângă altul cu scuturi din care făceau o pavăză comună. Urmăreau să-și demoralizeze adversarii scoțând urlete și aruncând asupra lor, atunci când apărau lucrări de fortificație, păcură fiartă sau făclii aprinse. „În luptă ei folosesc carul tras de doi cai, pe care, în afară de vizitiu se mai află un luptător. Dacă în cursul luptei se întâlnesc cu un călăreț îi aruncă mai multe sulițe, iar apoi sar jos și încep lupta cu sabia. Unii dintre ei disprețuiesc atât de mult moartea, încât se avântă cu totul goi în luptă/.../ Când se află în linie de bătaie, obișnuiesc să iasă din rând și să-i cheme la lupte în doi pe cei mai viteji dintre dușmani. Ridică armele și le agită în fața lor, ca să-i sperie/.../ totodată zvârl ocări dușmanului, spre a-l înjosi și pentru a-l face să fie cuprins de teamă/.../ Dușmanilor căzuți în luptă le taie capul, pe care îl atârână de grumazul cailor/.../ Cât privește trofeele, după ce le-au dus acasă le atârână pe pereți/.../ Capetele celor mai de seamă vrăjmași, le îmbălsămează cu ulei de cedru și le păstrează cu multă grijă într-o ladă; când ei arată scâfârliile acestea vreunui străin, își fac o mare fală și se laudă că nici pentru atâta aur cât cântărește un cap nu l-ar vinde cuiva¹¹.

Concepția acțiunilor de luptă

Burebista s-a afirmat ca un strălucit conducător politic și militar. Campaniile organizate și conduse de el au avut un rol însemnat în reunirea teritoriilor getice și dacice care, în diverse perioade, fuseseră ocupate de alte seminții. Izvoarele antice amintesc un șir de războaie victorioase purtate de oastea lui Burebista împotriva celților, orașelor grecești vest și nord-pontice, precum și a aliaților acestora. Toate aceste acțiuni militare au fost declanșate din rațiuni politice, deosebindu-se de obișnuitele expediții de pradă, și au vizat ca obiectiv fundamental cuprinderea, într-o mare stăpânire a teritoriilor ce aparținuseră geților și dacilor. Apare și mai limpede, din examinarea politicii militare externe promovate de Burebista¹², că el nu a urmărit crearea unei mari structuri teritoriale alcătuită dintr-un conglomerat de populații, cum erau despoțiile orientale, ci a unei structuri omogene din punct de vedere etnic. Mai puțin gravă în perspectiva istorică, primejdia celtică era totuși, mai apropiată de leagănul stăpânirii sale, căci boii și tauriscii ajunseseră încă de prin secolul al III-lea a. Chr. până la Tisa, extinzându-se tot mai mult peste teritorii locuite din vechime de geto-daci. Cel dintâi obiectiv vizat de Burebista era deci înlăturarea pericolului celtic

¹⁰ Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, V, fr.: XXX, 2-4.

¹¹ *Ibidem*, V, 29.

¹² Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11; Daicoviciu, H., *Dacia de la Burebista la cucerirea romană* Cluj, 1972, p. 7-76; Vulpe, R., *Decenée, conseiller intime de Burebista*, în Vulpe R., *Studia Thracologica*, București 1976.

și el l-a atins printr-o ofensivă impetuoasă și, probabil, neașteptată pentru adversari, în jurul anului 60 a. Chr.¹³.

În acest sens, el a adoptat o strategie ofensivă, declanșând operații de direcții și pe spații întinse, dinspre zona de centru a regatului spre extremitățile acestuia pentru a redobândi teritorii ce fuseseră smulse anterior de la populația autohtonă (Anexa nr. 1).

Confruntarea cu scordiscii, boii și tauriscii

Din păcate, sumara informație pe care o avem de la Strabon, nu a permis stabilirea exactă a cronologiei acestei campanii și nici care a fost ordinea de nimicire a triburilor celtice. De altfel, această campanie este pomenită după incursiunile făcute de Burebista pe alt teatru de acțiuni militare. Pentru a nu da naștere niciunui echivoc, reproducem mai jos, textul lui Strabon care spune: „/.../ *Ba chiar și de romani era de temut, deoarece trecea neînfricat Istrul și prăda Tracia până în Macedonia și Illyria. A pustii astfel pe celții care se amestecau cu tracii și illyrii, iar pe boii, care se aflau sub ascultarea lui Critasiros, precum și pe taurisci, i-a șters de pe fața pământului*”¹⁴.

În lumina acestor informații sumare, sunt foarte greu de reconstituit, atât itinerarul urmat de oastea lui Burebista, precum și locul sau locurile unde s-au purtat bătăliile. Această operațiune este și mai mult îngreunată de faptul că, istoriografic vorbind, istoricii români nu au căzut de acord în ceea ce privește localizarea centrului de putere al lui Burebista, precum și în ceea ce privește etapele acestei campanii împotriva celților. De asemenea, nu putem deduce dacă avem de-a face cu una s-au mai multe campanii împotriva acestor adversari.

La o analiză mai atentă a acestui citat, din punct de vedere militar putem deduce că avem de a face cu două două campanii împotriva celților, prima împotriva scordiscilor, localizați de Strabon pe malul drept al Dunării, acolo unde se varsă „*fluviul Parisos*”¹⁵ – de fapt Tisa - și cea de-a doua – împotriva boiilor și tauriscilor, localizați de același autor antic în zona de vest a Câmpiei Pannonice, între Dunăre și Tisa¹⁶.

Deși, pe întreg parcursul Cărții a VII - a, a *Geografiei* sale, Strabon nu este consecvent atunci când descrie Dunărea de la izvoare, până la Pontul Euxin, numind-o când Danubiu, când Istru, în mometul când se referă la Burebista și la epoca sa, face o diferențiere clară între cele două denumiri: „*Căci părțile de sus și de la izvoare ale fluviului, până la cataracte și mai cu seamă pe porțiunea lui de la daci, se cheamă Danubius; părțile lui de jos, care se află la geți, și până la Pont, se numește Istru*”¹⁷. Dacă la cele două informații prezentate mai sus o adăugăm și pe a treia, respectiv că: „*Geții sunt cei așezați spre Pont și spre răsărit, daci, cei din partea potrivnică, adică dinspre Germania și spre izvoarele Istrului*”¹⁸, putem afirma că Burebista, în această primă campanie împotriva celților scordisci, a pornit din zona Câmpiei Muntene.

¹³ Macrea, M., *Burebista și celții de la Dunărea de mijloc*, în SCIV, 7, 1956, 1-2, p. 119-136.

¹⁴ Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11.

¹⁵ *Ibidem*, VII, 5, 2.

¹⁶ *Ibidem*, V, 1, 6.

¹⁷ *Ibidem*, VII, 13.

¹⁸ *Ibidem*, VII, 12.

Având în vedere că în scurt timp (cca. 20 de ani, între perioada accederii la tron – consulatul lui Sulla (80 a. Chr.), până la prima acțiune împotriva celților – cca. 60 a. Chr.), acesta își făurise o mare împărăție, având centrul, probabil, la Popești. Nu este exclus, ca la începutul domniei sale să fi fost stăpânul unui teritoriu în zona Dobrogeană, în vecinătatea teritoriului Histriei având capitala la Argedava¹⁹ și, pe măsură ce stăpânirea sa s-a extins, atât de o parte și de alta a Istrului, prin unirea tuturor formațiunilor getice, din rațiuni politice și strategice este posibil sa-și fi mutat capitala în Câmpia Munteană. Din punct de vedere politic, pe măsura măririi spre vest a stăpânirii lui Burebista, Argedava Dobrogeană devine excentrică, neputându-se controla întregul teritoriu locuit de geți, iar din punct de vedere militar, fiind dispusă pe malul drept al Dunării, ar fi îngreunat foarte mult acțiunile de apărare împotriva unor eventuali agresori. Prin mutarea capitalei, probabil la Argedava de la Popești, pe râul Argesis, se rezolvau cel puțin două probleme, una de natură politică, prin plasarea sa aproximativ în centrul teritoriului, formațiunile getice de pe ambele maluri ale Dunării puteau fi coordonate mai ușor, cea de-a doua, de natură militară, în sensul că fiind plasată pe malul stâng al fluviului, pe lângă faptul că ar fi fost foarte ușor de apărat, fluviul constituind un obstacol greu de trecut de un eventual agresor care ar fi acționat dinspre est spre vest sau dinspre sud spre nord, ar fi asigurat, totodată, o mai bună mascare a intențiilor sale privind pregătirea bazei de plecare la acțiunile pe care avea să le întreprindă spre Tracia, Macedonia și Illyria.

Trecerile dese ale fluviului, de care amintește și Strabon, sunt orientate, față de baza de plecare, fie pe direcția nord-sud, spre Tracia, fie pe direcția nord-est – sud-vest, spre Macedonia și Illyria. Aceste acțiuni ale lui Burebista au ca scop, controlul întregului spațiu geografic al Dunării de Jos, prin fixarea limitei de sud a acestui spațiu, pe crestele Munților Haemus, cu excepția unei fâșii de litoral în zona Dobrogei care, în această perioadă se află sub influența mithridatică. Cele trei limite ale stăpânirii sale sunt relative stabile. Altfel stă situația cu zona de vest din vecinătatea spațiului Dunării de Jos, tulburată adesea de raidurile de jaf ale scordiscilor, orientate dinspre vest spre est, altfel spus, dinspre Dunărea de Mijloc spre Dunărea de Jos.

Momentul campaniei împotriva acestora se pare că este bine ales, deoarece aceștia nu puteau beneficia de ajutorul boiilor și tauriscilor, comandanți de către Critasiros și care erau fixați pe teatrul de acțiuni militare din Câmpia Pannonică, fiind opriți temporar pe aliniamentul Tisei, de către triburile dacice din zonă.

Cunoaștem de la Strabon, că Burebista a pornit campania împotriva scordiscilor din zona Munteniei, deoarece a trecut Istrul, într-o zonă aflată în aval de cataractele fluviului. În situația că acest autor antic ne-ar fi spus că ar fi trecut Danubiul, adică printr-o zonă aflată în amonte de cataracte, atunci cu siguranță, ar fi pornit campania din zona intracarpatică și atunci, prima acțiune ar fi fost îndreptată împotriva boiilor și tauriscilor și, în acest fel, ar fi fost justificată enumerarea scordiscilor după cele două triburi celtice și nu înaintea lor, după cum afirmă Strabon²⁰.

¹⁹ Suceveanu Al., *A propos d'Argedava a la lumiere d'une inscription inedite*, în RRH, 14, nr. 1, 1975, p. 111-118.

²⁰ Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11. <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Având în vedere permanentul impact între populația autohtonă și triburile celtice, care nu de puține ori, în atacurile lor devastatoare nimiceau totul în calea lor, pentru a putea fi înfrânți, celții trebuiau surprinși prin acțiuni în forță. În acest sens, înclinăm să credem că Burebista, cunoscându-le modul de a lupta, precum și impactul psihologic care l-ar fi avut o asemenea întreprindere, a procedat la fel.

O asemenea acțiune în forță, pentru a avea impactul scontat de Burebista, adică de anihilare totală a celților scordisci, trebuia executată în ascuns și cu foarte mare rapiditate. În acest sens, forțele pe care le-a folosit au fost cetele de călăreți, al căror efectiv se ridica probabil la cca. 2000-4000 de oameni și de cai, având avantajul că aceste formațiuni puteau manevra cu ușurință în câmpul tactic, fiind exclusă prezența trupelor pedestre, care ar fi necesitat o anumită asigurare logistică și ar fi îngreunat deplasarea întregului dispozitiv, ceea ce ar fi dus la desconspirarea înainte de vreme a direcției de acțiune a regelui get.

Probabil că forțele lui Burebista au pornit de la Argedava (Popești, pe Argeș) și s-au deplasat spre vest, pe un itinerar paralel cu fluviul Istru. O asemenea acțiune nu ar fi trezit niciun fel de suspiciune, deoarece se executa în teritoriul stăpânit de geți, fiind mascată și de faptul că se desfășura pe malul stâng al fluviului. Nu cunoaștem locul sau sectorul de trecere al acestuia. Presupunem că acest loc a fost ales de Burebista, într-un sector cât mai apropiat de cazane, probabil printr-o zonă din actualul județ Mehedinți. Orice alt sector aflat în aval de acest sector, i-ar fi dezvăluit intențiile, deoarece, chiar dacă traversările sale prin Câmpia Tracă erau de notorietate, la un moment dat, ar fi trebuit să-și schimbe direcția de deplasare spre vest și nu ar mai fi reușit să realizeze surpriza în câmpul tactic.

Atacul împotriva scordiscilor amestecați cu tracii și illyrii, s-a realizat prin surprindere, probabil până la Singidunum (Belgrad), astfel că aceștia au fost înfrânți, dar nu nimiciți total, „*pe aceștia din urmă și i-a făcut aliați*”²¹.

Probabil că această victorie de prestigiu împotriva unui neam celtic, a înlesnit procesul de uniune cu triburile dacice din zona intracarpatică și posibil, ca din această perioadă să-l fi asociat pe unul dintre liderii spirituali ai dacilor – Deceneu și, totodată, pentru a lupta cu succes împotriva boiilor și tauriscilor, să-și mute centrul de putere în zona intracarpatică, probabil la Costești²².

În opinia noastră, cea de-a doua campanie a lui Burebista împotriva celților a pornit din zona intracarpatică și s-a desfășurat pe teatrul de acțiuni militare din zona Câmpiei Pannonice. Acest teatru de acțiuni militare are forma unui patruleter cu latura de cca. 2000 km, mărginit la nord și est de Munții Carpați, la vest și sud de Munții Alpi, Alpii Dinarici, iar la sud-est de Munții Haemus, suprapunându-se pe cursul mijlociu al Dunării. Ca o particularitate, Câmpia Pannonică are un fundament faliat și căzut în trepte, cu compartimente mai joase (sub 150 m), și mai înalte (între 150 și 300 m) dominate de masive cristaline și munți insulari (Bakony 704 m, Vertes 480 m.). Câmpia prezintă mai multe diviziuni: Câmpia Tisei, Câmpia Dunării de Mijloc, Câmpia Bratislavei etc. și este traversată la mijlocul ei, de la nord la sud, de cursul

²¹ *Ibidem*, VII, 5, 2.

²² Această ipoteză a capitalei itinerante nu este nouă. Detalii la **Suceveanu, AI** în Pontica, 33-34/2000-2001, p. 319-335; **Glodariu, I.** *Burebista: c. Politica internă în Istoria românilor, I/2001*, p. 641.

mijlociu al Dunării a cărei rețea hidrografică, pe acest sector (12 afluenți, din care șapte din partea stângă și cinci din partea dreaptă), este prezentată în Anexa nr. 2). De asemenea, dintre afluenții din partea stângă, cel mai important este Tisa care, până la vărsarea sa în Dunăre, curge paralel cu aceasta, la o distanță aproximativ egală față de Carpații Occidentali, având o orientare nord-sud²³.

Strabon, descriind migrația unor triburi celtice, referindu-se la localizarea boiilor și tauriscilor, spune că acestia se aflau deja în zona de vest a Câmpiei Pannonice, între Dunăre și Tisa²⁴, fiind opriți temporar pe aliniamentul Tisei. Ulterior, după depășirea acestui aliniament, aveau posibilitatea să pătrundă în zona intramontană, fie prin nordul Carpaților Occidentali, respectiv pe cursul Someșului, fie pe la sud, pe cursul Mureșului.

Pentru a contracara aceste acțiuni probabile ale celților, Burebista a executat un marș forțat, fie spre nord-vest, probabil pe itinerarul: Costești – Apulum – Potaissa – Napoca – Porolissum, ca apoi, să iasă în Câmpia Pannonică, prin poarta Someșului, fie a urmat, spre vest, cursul Mureșului, până la vărsarea acestuia în Tisa. În opinia noastră, Burebista și-a dispus forțele, al cărui element predominant era călărimea, pe două grupări care s-au deplasat concomitent pe cele două itinerarii, pentru a interzice cele două căi principale de înaintare a celților spre zona intramontană.

În Anexa nr. 3 sunt prezentate principalele trecători din Munții Carpați, la nr. crt.- 1-8, fiind prezentate caracteristicile trecătorilor din Carpații Occidentali. Atât valea Someșului, cât și valea Mureșului au o lungime de 84 km, respectiv, 108 km, dar și o lățime medie, aproximativ egală (3-7 m). Aceste caracteristici au o influență foarte mare în ceea ce privește mărimea coloanelor de marș, precum și în ceea ce privește viteza de deplasare. Chiar dacă un călăreț poate parcurge pe zi cca. 150 de km, iar un pedestraș echipat de luptă – până la 30 km, datorită îngustimii trecătorilor respective, coloanele în marș aveau o lungime și o viteză de deplasare variabile. În ceea ce privește efectivele, este imposibil ca la această campanie să fi participat întreaga oaste de 200.000 de oameni (din care, 1/10 era reprezentată de cetele de călăreți) pe care Burebista ar fi putut să o mobilizeze la un moment dat, cel puțin din trei motive: primul – spațiul geografic intramontan, respectiv zona Munților Orăștiei și depresiunea Hațegului nu ar fi permis o asemenea concentrare de forțe, care ar fi necesitat o logistică specială; al doilea – spațiul geografic al Dunării de Jos, nu putea fi lăsat fără apărare, mai ales împotriva unor invazii dinspre vest sau dinspre sud de Munții Haemus și, al treilea – timpul avut la dispoziție. Pentru a-și păstra inițiativa în câmpul tactic și a realiza surprinderea, mai ales că, după recenta victorie împotriva scordiscilor, celelalte triburi celtice din zona Dunării Mijlocii erau în alertă, Burebista trebuia să acționeze cu impetuozitate pentru a-și menține avantajul psihologic.

În acest sens, cele două grupări, formate preponderant din călărime s-au deplasat fie concomitant, fie la diferență de 1-2 zile (gruparea care se deplasa spre nord-vest, spre Poarta Someșului plecând prima), ajungând, probabil, în același timp pe aliniamentul Tisei, presându-i pe taurisci în flancurile dispozitivului lor de luptă, în

²³ Popp Nicolae, *Bazinul Dunării - natură și om*, Editura Litera, București, 1988, p. 27 – 28.

²⁴ Strabon, *Geografia*, V, 1, 6. <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

timp ce pedestrima dacilor din Câmpia Tisei, în contact cu aceștia, îi fixa de front. Prin impetuoșitatea și forța acestui atac neașteptat, Burebista i-a înfrânt pe taurisci, ulterior a continuat acțiunile ofensive, trecând la urmărirea adversarului, până spre Cadrilaterul Boemic, unde i-a surprins pe boiții lui Critasiros, aliați cu rămășițele tauriscilor, înfrângându-i, undeva în zona Bratislavei de astăzi, probabil Zemplin²⁵.

Este posibil ca traseul urmat de oastea lui Burebista să fi fost marcat de îngroparea unor tezaure monetare la Tótfálu, Stupova, Bratislava, Simmering etc²⁶.

Efectul acestor acțiuni a fost nimicirea totală a tauriscilor și boiților, fapt ce nu i-a scăpat lui Strabon, care ne relatează: „*Strămutându-se atunci în împrejurimile Istrului, boiții locuiau acolo împreună cu tauriscii ducând lupte împotriva dacilor, până ce fură nimiciți cu întreaga seminție; pământul lor, care aparținea Illyriei, îl lăsară pustiu pe seama vecinilor ca să-l pășuneze*”²⁷.

Rezultatul campaniei a fost o masivă dislocare a semințiilor celtice din această zonă, resturile tauriscilor ajungând până la Noricum, iar ale boiților până în Gallia. Dar dislocarea nu a fost totală: în teritoriile pe care Burebista le-a integrat în hotarele statului până la Dunărea mijlocie și Morava au continuat să locuiască celți, așa cum dovedesc materialele celtice și dacice asociate, descoperite în zonele respective²⁸. Totodată, integrând în cadrul stăpânirii sale și teritoriul Dunării de Mijloc, din necesități strategice, este posibil ca Burebista, pornind de la aspectul geografic al stăpânirii sale, să inițieze un sistem propriu de apărare, bazat atât pe formele naturale de teren, cât și pe diferite forme de fortificații.

Recuperând, în felul acesta, ținuturi locuite demult de daci, dar incluzându-le acum într-o formațiune statală, Burebista și-a învecinat stăpânirea cu aceea a suebului Ariovistus. La Roma, unii așteptau cu speranță ciocnirea celor două petenii, alții - cu teamă - alianța lor. În orice caz, Burebista era privit și singur, fără Ariovistus, drept un amenințător pericol pentru statul roman, și Caesar (100 - 44 a. Chr.), care se apropia de sfârșitul consulatului său, făcuse să-i fie atribuite provinciile Galliei Cisalpine și Illyriei, de unde putea urmări și zădărnici mai ușor eventualele acțiuni ale suebilor și dacilor²⁹.

Până la urmă, Burebista și Ariovistus nici nu s-au aliat, nici nu au intrat în conflict. Căpetenia suebă a pătruns în Gallia, unde a fost zdrobită în anul 58 a. Chr. de armata lui Caesar; cât despre Burebista, el și-a îndreptat privirile spre răsărit și, mai ales spre sud-est, unde pericolul roman se contura tot mai clar³⁰.

²⁵ Lamiova-Schniedlova, Maria, „Dacii pe teritoriul Slovaciei de astăzi”, în AMP/1997, p. 755-754. care presupune că cetatea a fost construită în secolul I a. Chr., infirmând ipoteza lui I.H.Crișan, prin care aceasta a fost ridicată mai devreme.

²⁶ Glodariu, I., *Politica externă. Acțiunile lui Burebista în vestul Daciei*, în *Istoria românilor*, I, 2001, p. 642.

²⁷ Strabon, *Geografia*, V, 1, 6.

²⁸ Glodariu, I., *loc. cit.*

²⁹ Carcopino, J., *Histoire romaine*, t. II₂, Paris, 1936. p. 698 - 700.

³⁰ Pârvan, V., *Dacia. Civilizațiile antice din țările carpato-danubiene*, ed. a 4-a revăzută și adnotată, București, 1967 p. 129-158; Daicoviciu, H., *Dacii*, București, 1965 p. 69